

Lägesanalys avseende bottenfärg på träbåtar

Det förekommer pågående processer i ämnet så jag har föresatt mig att skapa en bild av vad som sker och vad som gäller idag.

Därför har jag kontaktat Stockholms miljöförvaltning och Transportstyrelsen.

Bottenfärger har behandlats i olika forum senare år, olika material som plast, aluminium, stål mm har behandlats. För mig är det aktuellt vad som gäller för träbåtar.

Till att börja med kan det vara bra att veta vem som har ansvar och uppdrag i frågan. I kommande artiklar kommer jag att gå in närmare på material etc, men nu gäller det först att reda ut vad som gäller 2019 och framåt.

Åtgärden om bottenfärger och miljöfarliga färgrester har beslutats av Miljömålsrådet och ska genomföras av Transportstyrelsen i samverkan med Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen och länsstyrelserna.

Som jag ser det har Transportstyrelsen som myndighetsutövare uppdraget att lösa frågan på riksplanet. De är sammankallande under arbetsnamnet "Skrov målet". Gå gärna in på deras hemsida och fördjupa dig i ämnet.

Landets miljöförvaltningar som har sjöar i sin kommun engagerar sig i frågan. Många kommuner inväntar Transportstyrelsens beslut. Andra agerar och drar upp riktlinjer i avvaktan.

Det som gäller och som jag är säker på att alla medborgare är överens om är att bottenfärger innehållande Biocider inte ska användas i vissa områden.
För båtar med huvudsaklig förtöjningsplats i en sjö eller i Bottniska viken får endast alternativa metoder eller biocidfria färger användas. Det finns godkända färger, men de är inte klassade som bekämpningsmedel och hanteras därmed inte av Kemikalieinspektionen.

TBT (tributyltenn) är tennorganiska föreningar, förbjudet sedan 1989.

Zink ingår i de flesta bottenfärger som även innehåller koppar..

Koppar förekommer i stora mängder naturligt i naturen, det kan man se i våra älvar i så stora mängder att det kunde vara utvinningsbart.

Men vi ska endast använda godkända färger innehållande koppar till båtar.

För att få besked från myndigheten träffade Gunnar Carlsson (BHRF) och jag Transportstyrelsens handläggare Lina Petersson och Annika Lindell den 4e april. Den korta versionen av mötet är att träbåtar kan fortsatt använda godkända färger till 2021. Vi kunde på plats komma överens att bidra till att lösa det övergripande uppdraget för framtiden, då vi kan medverka med hantverkare och materiale experter på trä.

Fick svar på detta från TS: *Det stämmer att det före 2020 åtminstone inte kommer något nationellt förbud mot biocidfärger, men varje kommun har ändå redan idag rätt*

att bestämma vilka färger som får användas i "deras" vatten. Och i tex Mälaren och Bottenhavet/Bottenviken får biocidfärger inte användas alls.

Det mottogs positivt så vi inleder samarbetet redan före sommaren. Ett önskemål från vår sida är att ta bort bortre datum 2021 som det är då allt ska vara löst. Istället kan den nu kompletterade arbetsgruppen lösa frågan utan stress, det kan bli klart tidigare, eller senare, men det ska bli en lösning som håller över tid, då får man inte stressa fram beslut. Något bestämt svar på detta önskemål gavs inte, men det är i alla fall framfört och vi ska fortsätta att driva kravet på slopad bortre tidsgräns.

Detta är viktigt då klubbar, varv hantverkare och båtägare idag svävar i osäkerhet då det förekommer olika besked lokalt. Inte så bra då Transportstyrelsen har uppdraget att lösa detta för riket. Därför hoppas jag att kommuner avvaktar slutliga utredningen innan man beslutar om lokala åtgärder avseende träbåtar. Kommuner företräds i arbetsgruppen sedan 2016, då arbetet inleddes.

Oavsett lokala uttalanden och skrivelser är det klart att träbåtar inte omfattas före 2020, se TS kommentar tidigare. Bra att veta när Ni ska planera upptagning i höst.

Ägare till träbåtar är medvetna om det faktum att närmast trä under vattenlinjen behöver man ett bra skydd. Mönja är den produkt som används för att skydda båten under vattenlinjen, därefter grundas med primer, därefter bemålas med den färg som är godkänd för det område där båten används. Mönjan kommer inte i kontakt med vatten, det är så det ska gå till.

Om Mönjan förbjuds är det snart slut på den del av det svenska kulturarvet, som beräknats till 15 - 20 000 båtar, ett världsunikt bevarat båtbestånd, finns inget motsvarande utanför Sverige.

Mönja får endast användas av yrkesfolk, så skall det förbli för det fungerar bra och vi har båtbyggare i hela riket som kan hantera enligt alla regler.

Varför tar jag då upp frågan? Därför att det från flera klubbar höjs röster att förbjuda Mönja, då är vi snart i ett läge där den kan totalförbjudas.

Min sammanfattning utifrån de uppgifter jag har i nuläget

Idag finns inga riktlinjer för träbåtar. Då träbåtar är en relativt liten del av båtbeståndet i Stockholm har miljöförvaltningen i dagsläget valt att inte prioritera frågan om sanering av träbåtar. Dock gäller samma regler för träbåtar som för plastbåtar när det gäller användning av biocidfärg. Det finns inga godkända biocidfärger om man har sin huvudsakliga förtöjningsplats i Mälaren eller andra insjöar. Samma regler gäller också vid underhåll; slipning, skrapning, tvätt, dvs att detta ska ske utan föroreningsspridning till omgivande miljö och med skydd för den egna hälsan.

Det är dock klarlagt att mönja eller motsvarande träimpregnering inte påverkar miljön när man applicerar grundfärg, det finns några varianter som har det gemensamt att de stänger in impregneringen. På grundfärgen kan man applicera den färg som är rekommenderad för den miljö båten befinner sig under säsongen.

Det innebär att de som har vinteruppläggnings i en insjö med sötvatten och efter sjösättning flyttar båten till säsongshamnen med salt eller bräckt vatten, skall ha den färg som gäller vid säsongsanvändning. De färgerna är reglerade, så frågan gäller impregneringen och där har vi idag ett beslut som ger respit för utredning. Därför behöver inte beslut tas före 2021 i frågan, kan vara ett efterfrågat besked för båtägare, hantverkare, varv och klubbar.

Vi vet av erfarenhet att båtägare är miljömedvetna, när det kommer till materialet trä behöver man finna en lösning som bevarar båtarna över tid, annars kommer de att ruttna. Knappast önskvärt med världens idag bäst bevarade kulturvärda båtar.

/Pierre Dunbar
Ordförande Veteranbåtsföreningen

Här följer några kommentarer på min fråga till båtföreningar:

”Glöm inte skeppsmasken i saltvatten”

Sammanställning av Sven Jönsson - Sveriges Ångbåtsförening.

I miljöbalken finns allmänna hänsynsregler.

De skall tillämpas av alla som bedriver verksamhet eller vidtar en åtgärd t ex när en båtägare målar sin botten.

Hänsynsreglerna står i 2 kap. miljöbalken och omfattar bla kunskapskravet, försiktighetsprincipen och produktvalsprincipen (2-4 par).

Man är skyldig att skaffa sig kunskap i ämnet. Försiktighetsprincipen innebär bl a att förorenaren betalar. Produktvalsprincipen innebär bl a att du skall undvika produkter som innebär fara eller risker för hälsa och miljö. Välj andra alternativ än bottenfärg.

Båtbottenfärger räknas som bekämpningsmedel och skall godkännas av Kemikalieinspektionen. Det innebär dock att godkänd färg behöver därmed inte vara miljövänlig.

Olika färg för väst- och östkusten. Kemikalieinspektionen fastställer var och vilka färger som får användas. För insjöar och Bottenviken finns inga godkända färger. Där får endast alternativa metoder användas.

Olika krav för fritidsbåtar och yrkesfartyg.

TBT eller tennorganiska föreningar är mycket farliga för miljön och skall bort. Förbjudet sedan 1989.

(Man kan undra varför det överhuvudtaget har fått användas, nu drabbar det båtägarna). Förbudet framgår av Europaparlamentets och rådets förordning nr

78/2003 sk AFS förordningen (antifoulingssystem).

TBT tas bort eller täcks med spärrfärg. Det är här man talat om blästring. Dock finns risk att damm sprider sig och att det inte kan användas på träbåtar.

Transportstyrelsen utövar bl a tillsyn, meddelar föreskrifter, förbjuder fartyg att anlöpna svensk hamn om inte AFS-förordningen följs.

Fråga till Miljöförvaltningen i Stockholm från Båthistoriska Riksförbundet 2019

Vi har hört rykten om att man i den miljösanering av båtbottnar som man håller på med för att få renare och mindre miljöfarligt vatten har gjort undantag för båtar byggda av trä.

Vi undrar om detta stämmer och om det finns något dokument som stärker detta?

Vi vill verkligen veta och kunna svara på dessa frågor på ett korrekt sätt i och med att vi har medlemmar vars båtar är byggda i trä. Det är oss viktigt att aldrig gå på rykten utan ha besluten från rätt källa innan vi säger något.

Miljöförvaltningens svar

Ja, det stämmer att träbåtar f.n. inte är prioriterade att mäta i Stockholms stad. Dock sker mätning av enstaka träbåtar. Mätmetoden som används i Stockholm är inte kalibrerad för träbåtar. Högre värden för en metall hos en träbåt ger dock en indikation om metallinnehållet på skrovbotten. Om det utförs en kalibrering med trä som bakgrund kan värdena i en framtid räknas om och ge mer tillförlitliga värden.